

Fenomenul de realegere în alegerile parlamentare din 2012

Alegerile parlamentare din 2012 au reprezentat o victorie covârșitoare a alianței politice dintre social-democrați și liberali (Uniunea Social-Liberală – USL) și un dezastru pentru Partidul Democrat Liberal care dominase scena politică în anii precedenți. Explicația pentru această situație, vehiculată în presă și în debaterile populare, a fost criza economică profundă combinată cu măsurile de austeritate fiscală cerute de Fondul Monetar Internațional. Totuși, în 2012, USL a obținut numai cu 7% mai multe voturi decât totalul voturilor obținute în 2008 de partidele care au intrat în această alianță. Cu alte cuvinte, majoritatea câștigată de USL în Camera Deputaților și Senat se datorează mai degrabă formării alianței, nu altor cauze. UDMR a obținut aproximativ 5% din voturi, ceva mai puțin decât obținea în mod tradițional. Un partid antisistem, Partidul Poporului, înființat de un personaj din mass-media, Dan Diaconescu, care și-a alipit numele propriu celui al partidului (PP-DD), a obținut aproape 12% din voturi. Cu excepția celor 18 reprezentanți ai minorităților naționale care au locuri rezervate în Camera Deputaților, nicio altă formațiune politică nu a reușit în 2012 să ajungă la pragul de voturi necesar pentru a-și asigura intrarea în corpul legislativ. Din analiza noastră au fost eliminate aceste alte partide, atât din cauză că nu au deținut locuri în legislatura 2008-2012, cât și din cauză că nu au reușit să obțină suficiente voturi pentru a câștiga locuri la alegerile din 2012.

Interesul nostru de cercetare se concentrează asupra avantajului pe care îl poate avea cineva care candidează în 2012 pentru a fi reales în același colegiu, în aceeași cameră a Parlamentului în care a funcționat în 2008-2012, în comparație cu o persoană care candidează în 2012 și care nu a reprezentat respectivul colegiu în legislatura anterioară. Calculele se desfășoară în trei etape: 1) identificarea candidaților potențiali care au calitatea de parlamentar: numărul de persoane care au fost în Parlament în perioada 2008-2012 și care puteau să candideze din nou în 2012; 2) identificarea candidaților care au calitatea de parlamentar și își prezintă candidatura: numărul de persoane care au fost în Parlament în perioada 2008-2012 și care se înscriu în cursa electorală în 2012; 3) efectul produs de calitatea de parlamentar în funcție: câștigul electoral real obținut de acei candidați care în 2012 aveau calitatea de parlamentar în funcție.

Cu excepția celor 18 locuri rezervate minorităților naționale, în 2008 în Camera Deputaților au fost aleși reprezentanți în toate cele 315 colegii electorale constituite în cele 43 de circumscripții electorale (41 de circumscripții corespunzătoare fiecărui județ, una pentru București și una nou-creată pentru diaspora). Dat fiind mecanismul complex de alocare a mandatelor, pentru asigurarea unei

cât mai bune proporționalități între voturi și locuri, Colegiul 7 din județul Arad a primit două mandate, numărul de deputați ajungând astfel la 316. În Senatul constituit pe baza alegerilor din 2008 au fost alocate 137 de mandate, câte unul pentru fiecare colegiu electoral constituit pentru această cameră.

Unii parlamentari și-au schimbat partidul pe parcursul legislaturii 2008-2012 sau au devenit membri ai unui partid nou-constituit. Pornind de la prezumția că efectul de realegere este personal, toți parlamentarii care au candidat în 2012 au fost luați în considerare, indiferent de partidul pe care l-au reprezentat în respectivele alegeri. Acest aspect este important mai cu seamă în ceea ce îi privește pe cei care au candidat pentru PP-DD, care nu a existat înainte de 2012. Astfel, toți cei care sunt etichetați ca „parlamentari în funcție” pentru acest partid au fost *de facto* parlamentari ai altor partide pe parcursul legislaturii 2008-2012.

Pe parcursul legislaturii 2008-2012, 37 de membri ai Camerei Deputaților și 14 membri ai Senatului și-au dat demisia din Parlament. Am etichetat ca parlamentari în funcție care candidează pentru a fi realeși pe toți cei care și-au prezentat candidatura în același colegiu din aceeași circumscripție. Doi parlamentari, Alin Trăsculescu în Camera Deputaților și Dan Voiculescu în Senat, au fost anchetați pentru fapte de corupție. Pe parcursul respectivei legislaturi, cinci membri ai Camerei Deputaților i-au înlocuit pe alții care au părăsit acest for legislativ, ceea ce ridică la 321 numărul celor care au calitatea de parlamentar în funcție. Doar unul dintre acești înlocuitori și-a prezentat candidatura în 2012 în același colegiu din aceeași circumscripție și l-am considerat un candidat care are calitatea de parlamentar în funcție. (Un alt parlamentar din aceeași categorie a candidat în alt colegiu pentru Camera Deputaților, iar un altul a candidat în altă circumscripție pentru un loc în Senat.)

Dacă tragem linie și socotim, din 321 de potențiali candidați pentru Camera Deputaților care sunt parlamentari în funcție – adică aceia care pe parcursul legislaturii 2008-2012 au fost la un moment dat membri ai Parlamentului –, 168 (52,3%) și-au prezentat candidatura în 2012 în același colegiu. Din cei 137 de potențiali candidați pentru Senat care au calitatea de parlamentari în funcție, 57 (41,6%) și-au prezentat candidatura în 2012 în același colegiu. Procentul celor care au încercat să fie realeși a fost aproximativ același pentru USL și ARD, deși cele două formațiuni politice aveau perspective foarte diferite în ceea ce privește câștigarea alegerilor. Ratele ridicate de prezență la vot în 2012 sunt în concordanță cu așteptările formulate pe baza datelor din trecut¹⁶.

Întrebarea este dacă parlamentarii în funcție în perioada 2008-2012 care au candidat din nou în același colegiu au avut un avantaj în alegerile din 2012 – așa cum ne putem aștepta pe baza literaturii de specialitate și a mecanismelor de încurajare specifice legii electorale din România – comparativ cu candidații din 2012 care nu au fost parlamentari în funcție.

Tabelul 8.1. Ratele de realegere, parlamentari în funcție *versus* candidați care nu sunt parlamentari în funcție (alegerile parlamentare din 2012)

	Parlamentari în funcție			Alți candidați			Toți candidații		
	Candidați	Aleși	Pct	Candidați	Aleși	Pct	Candidați	Aleși	Pct
CAMERA DEPUTAȚILOR									
TOȚI	168	123	73,2%	1.087	271	24,9%	1.255	394	31,4%
USL	92	89	96,7	223	184	82,5	315	273	86,7
ARD	61	25	41,0	254	31	12,2	315	56	17,8
UDMR	9	7	77,8	306	11	3,6	315	18	5,7
PP-DD	6	2	33,3	304	45	14,8	310	47	15,2
SENAT									
TOȚI	57	45	78,9%	490	131	26,7%	547	176	32,2%
USL	41	38	92,6	96	84	87,5	137	122	89,1
ARD	13	5	17,8	124	19	15,3	137	24	17,5
UDMR	3	2	66,7	134	7	5,2	137	9	6,6
PP-DD	0	0	-	136	21	15,4	136	21	15,4

Surse:

Parlamentul României (<http://www.parlament.ro>)

Autoritatea Electorală Permanentă, România (<http://www.roaep.ro>)

Biroul Electoral Central 2012, România (<http://www.becparlamentare2012.ro>)

Așa cum arată tabelul 8.1, ratele de realegere au fost relativ ridicate. În Camera Deputaților, 123 de parlamentari în funcție, care au candidat în colegiul pe care l-au reprezentat în legislatura anterioară, și-au păstrat locul în alegerile din 2012 – reprezentând 73,2% dintre cei 168 care și-au prezentat candidatura. În Senat, 45 de parlamentari în funcție, care au candidat în colegiul pe care l-au reprezentat în legislatura anterioară, și-au reconfirmat locul în alegerile din 2012 – reprezentând 78,9% dintre cei 57 care și-au prezentat candidatura. Rata de succes a candidaților care nu au avut calitatea de parlamentar în funcție a fost semnificativ mai mică.

Analizând situația prin raportare la partid, rezultatele sunt similare. În 2012, USL a obținut o victorie covârșitoare, mai mult de 86% dintre candidații săi fiind aleși în Parlament. Parlamentarii în funcție ai USL au avut o performanță și mai bună, aproape 97% dintre ei câștigând un loc în Cameră și 93% un loc în Senat. În 2012, ARD a pierdut dramatic, mai puțin de 18% dintre candidații săi fiind aleși în Parlament. Cu toate acestea, parlamentarii în funcție ai ARD s-au descurcat mai bine decât cei care nu aveau această calitate, mai ales la Camera Deputaților, unde 41% dintre aceștia au fost realeși. Rezultate similare au înregistrat UDMR și PP-DD, deși au avut puțini parlamentari în funcție printre candidați. La ambele camere, pentru partidele parlamentare, candidații care erau

parlamentari în funcție au avut performanțe mai bune decât cei care nu aveau această calitate.

Date de acest fel sunt frecvent menționate în diferite dezbateri cu privire la efectul condiției de parlamentar în funcție – dar sunt foarte înșelătoare. O analiză mai riguroasă arată că presupusul efect nu este prezent. Greșeala dintr-o astfel de analiză este ușor de identificat. Să ne imaginăm că Partidul P_1 are o performanță destul de slabă în Alegerile A, dar Candidatul C_1 al acestui partid, cu toate că pierde, are o performanță peste medie pentru că a reușit să cultive un anumit nivel de popularitate personală în circumscripția sau colegiul în care candidează. Să ne imaginăm că Partidul P_2 are o performanță destul de bună în Alegerile A, dar Candidatul C_2 al acestei formațiuni, deși este reales, are o performanță sub medie pentru că și-a ignorat circumscripția sau colegiul. În mod evident, un candidat poate câștiga alegerile și din alte motive decât acela că este parlamentar în funcție, de exemplu pentru că votanții partidului pe care îl reprezintă sunt prezenți în număr mai mare în respectiva circumscripție sau în respectivul colegiu ori datorită faptului că preferința pentru partidul său se schimbă pe termen scurt. În plus, calitatea de parlamentar în funcție poate avea un efect semnificativ deși candidatul pierde alegerile.

Avantajul electoral al celor care sunt parlamentari în funcție este cel mai bine măsurat prin procentul de voturi obținut, nu prin victoria sau eșecul în alegeri. Mai mult, acest avantaj trebuie măsurat prin raportare la procentul de voturi așteptat în circumscripția în cauză, fără de care nu putem identifica existența unui efect suplimentar. Modelul cvasi-experimental pe care îl utilizăm în acest studiu pentru a estima respectivul efect este o variantă a unui model liniar multivariat propus de Andrew Gelman și Gary King și adaptat de Kenichi Ariga¹⁷:

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + e, \text{ în care:}$$

- Y Variabilă Dependentă: procentul de voturi valide obținut de Candidatul C al Partidului P în Colegiul Electoral Q la alegerile de la momentul t.
- a Intercept: reprezintă creșterea/descreșterea procentului de voturi valide obținut de Partidul P în Colegiul Electoral Q la alegerile de la momentul t comparativ cu alegerile de la momentul t-1.
- X_1 Principala Variabilă de Control: procentul de voturi valide obținut de candidatul Partidului P în Colegiul Q la alegerile de la momentul t-1. Așteptăm o relație pozitivă și semnificativă statistic, în care procentul de voturi obținut la momentul t-1 să fie strâns corelat cu procentul de voturi obținut la momentul t.
- X_2 Variabilă de Control Suplimentară: numărul efectiv de partide politice, altfel spus cele care obțin cel puțin 3% din voturile valide, care au candidați în Colegiul Q la alegerile de la momentul t. Așteptăm o relație negativă și semnificativă

statistic, în care o creștere a numărului de partide care intră în competiție să ducă la scăderea procentului de voturi obținut de fiecare partid.

- X_3 Efectul datorat calității de parlamentar în funcție (H1): o variabilă dihotomică codată 1 sau 0, valoarea 1 corespunzând situației în care Candidatul C din Colegiul Q este parlamentar în funcție și candidează din nou, în condițiile în care în legislatura precedentă a reprezentat tot colegiul Q. Așteptarea noastră este să avem o corelație pozitivă și semnificativă statistic, în care calitatea de parlamentar în funcție aduce procente de vot suplimentare candidatului.
- X_4 Efectul datorat partidului (H3): o variabilă dihotomică egală cu 1 sau 0, valoarea 1 corespunzând situației în care Partidul P a deținut un loc în Colegiul Q la finele legislaturii anterioare. Așteptarea noastră este să avem o corelație pozitivă și semnificativă statistic, cu alte cuvinte, dacă un partid deține la sfârșitul unei legislaturi locul dintr-un colegiu, acest lucru să aducă procente suplimentare de vot oricărui candidat al partidului respectiv în acel colegiu la alegerile de la momentul t .

La alegerile parlamentare din 2012, USL, ARD și UDMR au avut candidați în toate cele 315 colegii de la Camera Deputaților și în toate cele 137 de colegii de la Senat. PP-DD a prezentat candidați în 310 colegii de la Cameră și în 136 de colegii de la Senat. Adunând, avem un total de 1.802 observații. Estimările statistice pentru modelul de regresie multiplă sunt prezentate în tabelul 8.2. Aceste rezultate sunt foarte diferite de cele din tabelul 8.1.

Modelul cu variabile de control funcționează destul de bine. Într-un colegiu dat, în 2012, procentul de voturi valide obținut de Candidatul C al Partidului P în Colegiul Electoral Q este strâns corelată cu procentul de voturi valide obținut de candidatul Partidului P în Colegiul Q la alegerile din 2008 (b_1X_1), la care se adaugă o anumită ajustare pozitivă sau negativă datorată performanțelor partidului (a). Așa cum anticipam, în 2012 USL a obținut o mare parte din această ajustare pozitivă. ARD, chiar dacă a pierdut o parte importantă din voturile pe care le obținuse la alegerile anterioare, a obținut rezultate bune în acele colegii în care se prezentase bine și în alegerile anterioare. Dintre toate partidele, pentru UDMR, în 2012, procentul de voturi obținut este cel mai bine explicat de voturile obținute în 2008, lucru ușor de înțeles dat fiind că baza electorală a acestui partid se află în colegiile în care există o populație maghiară semnificativă numeric. PP-DD, un partid nou pe scena politicii parlamentare, a câștigat alegerile prin mobilizarea segmentului electoral cu educație precară.

Tabelul 8.2. Calitatea de parlamentar în funcție, control pentru partid și alegerile parlamentare din 2012. Observații unificate, analiză la nivelul colegiilor uninominale

	a intercept	b_1X_1 vot în 2008	b_2X_2 # din partide	b_3X_3 parlamentar în funcție	b_4X_4 control pentru partid
TOȚI	7,0166** (1,6033)	0,8172** (0,0165)	-0,5165 (0,4526)	0,3582 (1,1825)	-0,3964 (1,1029)
USL	28,3113** (3,1165)	0,7130** (0,0317)	-1,6376* (0,6358)	-1,2667 (1,0132)	-0,9202 (0,9771)
ARD	-2,2431 (1,8896)	0,4582** (0,0309)	1,1277* (0,4681)	1,6408 (1,1142)	-0,8035 (0,9509)
UDMR	2,0401** (0,4142)	0,8746** (0,0093)	-0,6673** (0,1227)	0,7386 (0,5661)	2,2837** (0,5725)
PP-DD	24,4613** (1,3643)	0 0	-2,9819** (0,3913)	6,2205** (2,2341)	0 0

* p = <0,05

** p = <0,01

Surse:

Parlamentul României (<http://www.parlament.ro>)

Autoritatea Electorală Permanentă, România (<http://www.roaep.ro>)

Biroul Electoral Central 2012, România (<http://www.becparlamentare2012.ro>)

Biroul Electoral Central 2008, România (<http://www.becparlamentare2018.ro>)

Variabila „număr de partide aflate în competiție” (b_2X_2) a produs rezultate plauzibile. O competiție mai accentuată a dus la o reducere semnificativă statistic, la nivelul colegiilor, a votului pentru USL, ceea ce sugerează că valul de protest împotriva lui Băsescu a găsit canale alternative de exprimare. Aceeași explicație funcționează și pentru PP-DD. Competiția a redus, de asemenea, procentul de voturi pentru UDMR, care a avut competitori ce proveneau cel mai adesea din rândurile minorității etnice maghiare și cereau o prezență maghiară mai agresivă pe scena politică. Într-un trend inversat, pentru ARD, complexitatea competiției la nivelul colegiilor a produs rezultate ceva mai bune în 2012.

Nu există un avantaj electoral semnificativ statistic datorat condiției de parlamentar în funcție (b_3X_3). Nu este deloc relevant dacă Candidatul C din Colegiul Q este sau nu un parlamentar în funcție care urmărește să fie reales. Calitatea de parlamentar în funcție nu reprezintă un avantaj în ce privește numărul voturilor obținute. Acest lucru este valabil atât pentru USL, cât și pentru ARD și UDMR – cele trei partide prezente în Parlament între 2008 și 2012. Totuși, a apărut un astfel de efect, chiar dacă minor, pentru PP-DD. Acest rezultat este suspect pentru că numărul de observații corespunzătoare acestui partid este mic,